Brian Findsen in Marvin Formosa (ur.):

**INTERNATIONAL PERSPECTIVES
ON OLDER ADULT EDUCATION
Research, Policies and Practice**

New York, London, Dordrecht, Springer, 2016

V zbirki Lifelong Learning Books (št. 22) je izšla obsežna (520 str.) monografija o izobraževanju starejših po svetu, ki jo je pripravilo 68 avtorjev in avtoric. Med 42 državami je predstavljena tudi slovenska praksa (avtorici Sabina Jelenc Krašovec in Sonja Kump, str. 389–398). Knjiga je zanimiva iztočnica tako za razvoj novih praks kot za raziskovanje v slovenskem okolju, saj so se po različnih celinah pojavile raznovrstne oblike izobraževanja starejših, ki potekajo v društvih, na univerzah (nastajajo posebne univerze za tretje življenjsko obdobje, *silver colleges*), v lokalnem okolju, razvijajo se on-line svetovanja (npr. *on-line expert patient communities*), ki so lahko vir za nove projekte. Oblikuje se področje geragogike in/ali edukacijske gerontologije – kar tudi terminološko kaže, da gre za hitro razvijajoče se polje –, s katerim se ukvarjajo inštituti za gerontologijo, univerze ter različni razvojno-raziskovalni in izobraževalni centri. Tudi teoretska izhodišča, na podlagi katerih interpretirajo pojave, so različna: nekateri poudarjajo dejavno staranje, drugi marginalizacijo starejših, tretji vseživljenjsko učenje, uporabljajo koncepte kritične geragogike in trikotnik moč-nadzor-izobraževanje, ohranjanje mentalne čilosti in blagostanja, nevroznanost.

Za ljudi okrog 70. leta velja, da razvijajo drugačne interese kot ljudje, ki so v delovnem okolju. Avtorji in avtorice o staranju ter o učenju in izobraževanju v poznejših letih namerano razmišljajo zelo odprto, saj nočejo ustvariti »velike pripovedi«, temveč sestavljati različne vzorce v različnih družbenih okoljih. Tako npr. za Zimbabve napišejo, da ne poznajo ničesar takega, kar bi poimenovali izobraževanje starejših, v Južnoafriški republiki pa poznajo (alfabetsko) opismenjevanje starejših, v evropskih državah (informacijsko) opismenjevanje starejših, v ZDA učenje s potovanji. Prakse so zelo različne, v večini držav se skrb za starejše kaže na ravni državne politike in civilne družbe (razna društva). Raznolikost bom predstavila s kratkim zapisom o izbranih državah z različnih celin.

V Južni Ameriki ima Argentina največji delež starejšega prebivalstva. Pri njih se je (podobno kot v večini držav po svetu) izobraževanje starejših začelo v osemdesetih letih

prejšnjega stoletja na univerzah.¹ Od 47 javnih univerz jih 35 izvaja različne programe, od tega jih 24 izvaja tako imenovane akademske programe za starejše, ki delujejo kot dislocirani oddelki (ekstenze), so hierarhično organizirani in poudarjajo ohranjanje akademskih standardov. Druga oblika so univerze za starejše, ki delujejo kot društva,² tretja oblika pa so tako imenovane univerze za integrirane starejše, ki poudarjajo različne socialne dejavnosti in želijo starejše vključevati v družbo. Od 49 zasebnih univerz pa jih ima programe za starejše le 15.

Kitajska ima zaradi vojne in revolucije veliko starejših prebivalcev, ki so nizko izobraženi, polovica starejših v ruralnih območjih se ni nikoli šolala. Izobraževanje starejših se je na Kitajskem začelo po sprejetju zakona leta 1982, ki je narekoval upokojevanje državnih kadrov; ti so bili bolje izobraženi in so se začeli vključevati v programe za upokojene. Najpomembnejšo vlogo imajo vladne organizacije, univerze za tretje življenjsko obdobje so državno financirane, vendar je še vedno razmeroma malo vključenih. Tudi na Kitajskem se pretežno vključujejo ženske, kar velja za vse oblike izobraževanja starejših.

Najbolj razvito je izobraževanje starejših v ZDA, kjer se je tudi najprej začelo (v šestdesetih letih). *Lifelong Learning Institutes* (ki se zdaj imenujejo *Osher LLLI*) so nastajali na univerzah po zgledu *Institute for Retired Professionals*, ustanovljenem leta 1962 na *New School University*³ v New Yorku. V nasprotju s francoskim modelom, ki poudarja skupinsko sodelovalno učenje (in je tudi v Sloveniji najbolj poznan prek študijskih krožkov na Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje), je za ameriški model značilno, da vključuje eksperta oziroma učitelja. V ZDA poleg mreže OLLI na univerzah deluje še veliko drugih omrežij: *Senior net*, *Senior centes*, *Road scholar* (ki se je razvil iz zelo znanih *elderhostlov*), *Senior theatres* in *National Center for Creative Aging*, ki med drugim raziskujejo vpliv umetnosti na zdravje starejših. Naslednja skupina ponudnikov izobraževanja starejših je povezana z verskim življenjem, npr. *Shepherd's centers*. Raziskovanje staranja in duhovnosti (*spirituality & aging*) je značilno za več področij. Naj omenim sociologa Tornstama, ki je oblikoval pojem *gerotranscendence* za poimenovanje novega pogleda na svet, ki ga razvije starejši človek. V ZDA je tudi veliko ponudbe za starejše v okviru športnih združenj, centrov dobrega počutja, umetnostnih društev (*silver arts*).

Formosa opisuje univerzo za tretje življenjsko obdobje na Malti in ugotavlja, da deluje kot izkušnja za pripadnike srednjega sloja, manj možnosti pa imajo starejši prebivalci v ruralnem okolju. Izziv za vse države je, kako pripraviti programe za vse skupine starejših. V izobraževanje starejših se zdaj vključujejo razmeroma zdravi, dobro izobraženi starejši, predvsem ženske, z dovolj dohodki. Kako pripraviti programe za tiste skupine starejših, ki so »ovirani v svobodi«, kot različne vrste invalidnosti imenuje E. Bavčar? Kako pripraviti dejavnosti za starejše, ki so neizobraženi?

1 V Sloveniji je programe za starejše začela ponujati Univerza na Primorskem pod imenom Modra fakulteta, sicer pa slovenske univerze nimajo posebnih programov za starejše.

2 Tak primer je v Sloveniji Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje (ki deluje kot društvo).

3 Kot zanimivost naj navedemo, da je bil med ustanovitelji te univerze tudi Dewey.

Slovenske izkušnje so za mednarodno skupnost, sodeč po monografiji, zanimive. Ne le da se Slovenija pojavi kot ena od 42 držav s samostojnim poglavjem, slovenski raziskovalci in raziskovalke (Radovan, Jelenc Krašovec, Kump) so omenjeni že v predgovoru in uvodu. Naj predstavitev knjige končamo z mislijo Alana Tucketta, da je izobraževanje starejših eno od tistih področij vseživljenjskega učenja, ki mu mora mednarodna skupnost nameniti več pozornosti, če mislimo resno z razvojem vključujoče družbe.

Nives Ličen